

שאלה 1

ניתן להסביר את היציבות הגדולה של האימפריה בשני דרכים שונות. האחת היא דרך פנימית שמתארת את הנסיבות הפנימיות שאפשרו את היציבות והשנייה היא דרך מערכות היחסים של האימפריה עם מעצמות גדולות אחרות בעולם. להלן אתאר את הרקע ליציבות של האימפריה, ואגע בשני הדרכים השונות אשר אפשרו את היציבות של האימפריה במשך תקופת זמן כה ארוכה.

האימפריה העות'מאנית הייתה אימפריה שהתקיימה ברציפות במשך 624 שנים. מוצאם של העות'מאניים הוא מהגירת עמים טורקים מאזור טורקסטן, כמו הסלג'וקים שהשיגו דריסת רגל באנטוליה. עות'מאן הראשון היה למעשה מייסד האימפריה ולאחר מותו החלו העות'מאניים, העם שהיה מזוהה אתו, להשיג שטחים נוספים ברחבי אסיה הקטנה ואף הגיעו לבלקן¹. ההתפשטות הגדולה של האימפריה בימיו של סולימאן המפואר הביא לשליטה מוחלטת של האימפריה על דרכי הים והיבשה אל אסיה. אסיה הייתה מקור מסחר גדול וחשוב עם העולם והשליטה המוחלטת של האימפריה העניק לה כוח אדיר בהקשר זה. המדינות האירופאיות יכלו להגיע לאסיה רק דרך הים.

בדרך כלל קבוצות טורקיות התבססו בעיקר על חיל פרשים ולא על חיל רגלים. אנטוליה לא יכולה לתמוך בכמות אדירה של סוסים שכל הצבא יוכל לרכב עליהם. לכן הם יצרו צבא של חיל רגלים שהפך להיות צבא מפואר וחזק. בצורה הזו ניהלה האימפריה בעשרות השנים הראשונות שלה מדיניות תוקפנית ואגרסיבית מאוד כלפי מדינות אחרות. בתקופה זו, המאות ה-16 וה-17, הייתה תקופה שבה גבולות אירופה לא היו יציבים. למרות זאת הגרעין המזרח תיכוני של האימפריה היה יציב וחזק מאוד. אחת הסיבות לכך הייתה היכולת של האימפריה למגר את הפשיעה ולשמור על הסדר הבטחוני של האזרחים. אם כן הסיבה הראשונה לכך שהאימפריה הצליחה לשמור על היציבות השושלתית שלה הייתה העדיפות הצבאית הראשונית של העות'מאניים הראשונים וחוסר יכולת מדינות אירופה להתמודד עם היכולת הצבאית הזו. אומנם במהלך השנים האימפריה איבדה את כוחה הצבאי, אולם החותם שהיא השאירה מבחינה זו לא הסתיים בבת אחת.

¹ Cemal Kafadar, *Between Two Worlds: The Construction of the Ottoman State* (Berkeley: University of California Press, 1995), P 30- 31

שאלה 2

בין השנים 1300 ועד 1566 התרחבה האימפריה בהדרגה ובדרכה של סולטנים רבים שהיו מוכשרים והתמידו במדיניות הלוחמנית של האימפריה. שינוי משמעותי התרחש לאחר שלטונות של סולימאן המפואר. הוא אפשר כוח לפילגשו בצעד שהיו לו השלכות הרסניות על האימפריה. למרות זאת המדיניות של האימפריה נשארה אותה המדיניות, שבמקשת גם להתערב בנעשה בתוך אירופה וגם מדיניות שנועדה להראות את הצד האגרסיבי שמהווה איום של ממש על הבטחון של אירופה כולה. אחד השינויים החשובים שהתרחשו במהלך השנים התרחש לאחר קרב וינה².

קרב וינה נערך ב-1683 לאחר מצור ממושך על העיר. בעקבות ההפסד של העות'מאניים במהלך קרב זה נחתם הסכם קרלוביץ אשר קבע כי על העות'מאניים למסור את מרבית הונגריה, סלובניה וחלקים מרומניה. חלקים אחרים נמסרו למדינות אחרות ובכך למעשה השליטה של הטורקים על אירופה הסתיימה. ההסכם סימן את הפיכתו של בית הבסבורג לכוח הדומיננטי באזור ומבחינת העות'מאניים הוא סימן את סיומה של ההגמוניה של הטורקים בדרום מזרח אירופה. שינוי זה למעשה לא רק צמצם את יכולת ההשפעה של האימפריה על מדינות אירופה אלא שינה את האופי של האימפריה³. יש לזכור כי מאז שהיא החלה את פעילותה, הייתה האימפריה למעשה כוח המבוסס על תקיפה ועל פשיטות על ערים רבות. מקורות כלכליים רבים התאפשרו בשל אותם התקיפות, הודבר והביא לחששות כבדים מצדם של האויבים. כך האימפריה גם השיגה משאבים כלכליים נוספים וגם מנעה תקיפות אשר יכלו לפגוע באזורים שונים באימפריה.

לאחר הקרבות וההסכם אשר נחתם בעקבותיהם, זנחה האימפריה את ניסיונות הכיבוש באירופה. היא החלה להשקיע תקציבים נמוכים יותר בצבא שלה ולמעשה איבדה את הרצון להשפיע על הפוליטיקה של אירופה, כפי שהיא עשתה בעבר וכפי שהדבר אפיין אותה מאז שהיא נוסדה למעשה. ההפסד הביא לעליית האליטות המקומיות. משפחות אנשי צבא אשר עברו הגירה מחדש באמצעות נישואין למשפחות מקומיות, החלו לפתח אינטרסים מקומיים.

שינוי חשוב נוסף היה הניזאם אה ג'יד. מדובר על סדרה של רפורמות שהונהגה על ידי הסולטן סלים השלישי במאה ה-18, כמה עשורים לאחר קרב וינה והשלכותיו. מטרת הרפורמות הייתה להתאים את

² Donald Quataert, "Ottoman History Writing and Changing Attitudes Towards the Notion of 'Decline'", pp 2-4.

³ Ibid., p 2.